

77. ԽՈՃԱ ՀՅՈՒՍԵՓԻ ԳԱՌՆԻԿ ՏԸՂԵՆ

Ժամանակով մեկ խոճա Հիւսեփի կըլնը: Աս խոճա Հիւսեփի շատ խարուստ կըլնը, անուր շատ օխչար կըլնը: Խոճա Հիւսեփը խովիվ օխչարը կառնը, կերթա սար: Անուր ավլատ չըլնը: Ան մեկ ժամանակ Աստված խրաման կէնե, անհւր կընըկ ծուցվուր կըլնը: Աշնան ժամանակ կըլնը, խովիվ կառնը օխչար, կիւ գաւ տուն:

Խոճա Հիւսեփ տուն չի, գաւցեր ուր խամար պազըրկանութն:

Ան մեկ օր անուր կընըկ ցավ կըլնը, պըտի տըղա բերի, կըսը. - Խովիվ, գնա՛ դրկեցաց տուն, ան կընկան կանչի՛, իգա՛:

Խովիվ կասի. - Վալա՛, իս չիմ էրթար, կերթամ, կասիմ՝ ան կընըկ չէկավ:

Ի՞նչ պատճառ ի:

- Պատճառը՝ իս ըգի տամ դման հիտիվ, իրիշկիմ՝ ինչըխ կընըկ տըղա կը բիրը:

Էլավ դիւս, էկավ, ըսաց՝ չէրի:

- Գիմա՛, հուրիշ կընկա կանչը, թըխ իգա՛:

Էլավ դիւս-դիւս, էկավ, դիր մ'էլ ըսաց. - Ան էլ չէրի:

- Գիմա՛ ուստի տուն, անունը կընկըտիք բոշ ին, բալքի մեկը իգա՛:

Խովիվ էլավ դիւս, էլմ դարձավ, էկավ ըսաց. - Գիմացի, կընկըտիք ան ըսաց՝ դիւ գիմա, ան ըսաց՝ դիւ գիմա, մեկն ալ չէկըն:

Ըսաց. - Թըխ չի գան, իմ ճարն ալ Աստված:

Մնաց խովիվ իտիվ դման, խոճա Հիւսեփը կընըկն ալ ընկեր ի իռջիվ ցավուն:

Խովիվ տըսավ՝ հիրդըս վի իրեք աղվընիկ էջան մեջ տախտըն, տըսան իրեքն ալ էղան կընըկ, ընկան կընկան թիվթիր, անունց կարգը ինչ էր, կատարըընցն:

Խովիվ թամաշա կէնի, տըսավ՝ մեկ տըղա էղավ, մեկը գտըղեն կը փաթըթը, մեկն ալ կընկա տեղը շըմըց: Կընկա խելըը գինացեր ի, իրեքն ալ ուրիմց աղվընիկ խագան, կերթեն:

Ան մեկ ըսաց. - Ինչո՞ւ մեկ տուղա չէրինք աս տըղի խամա:

Ան մեկ ըսաց. - Իս ի՞նչ տուղա տ'էնիմ. ան Աստուծուց տուղա կէնիմ: Ինչ գան Աստված ստեղծեր ի՝ էրունք-թոչունք, անունց լիզուն խասքանա:

Ան մեկը ըսաց. - Իս ան Աստուծուց կուզիմ՝ ինչ մուրազ էնե, անուր մուրազ կատարի:

Ան մեկն ալ ըսաց. - Իս ան Աստուծուց տուղա կինիմ՝ հոգիով ալ, մարմնով ալ զարքայութիւն տըսնը:

Թռան, գինացըն: Խովիվ էկավ յուր գաւմ, տըսավ՝ մաքին ծընիր, գան մը բիրիր ի: Խամա խասավ, գան գրկից, առավ, իբի խըտ կընկա կըշտըն, գտըղեն առըց, իղի հեռջև մաքուն: Խովիվ գտըղեն պախեց հաւր խամար:

Կընըկ ագախավ, օր գան խըտ հաւր կըշտըն կը պըռա:

Ձեռ կը տա, էրախա, բան չի գա, գան մնակ ի, կըսի. - Փա՛ռք քի, Աստված, չէ՞ դու ըզի տըվըր, թըղ գան ըլնը:

Կը մնա խըլուսուն, դրկեցի կընկտիք կը գան, կը տեսնըն՝ գան մը բիրիր ի:

Ադ կընըկն ալ կըլնը, ուր գան կը շախի, կը մնա, խոճա Զուսեփ կը գա տունը. - Կընըկ, ադ ի՞նչ գան ի:

- Մա՛րդ, Աստված ան տվեր ի, իմ Գաննիկ տըղեն ի:

Խովիվն ալ տըղեն հաւր խամար կը պախի:

Տըղեն քոքըցավ, էղավ չուր խընգ տարեկան: Կը մնա մեկ օր, մանջ սարին կը նստի խովիվ, խըտ տըղին կը խոսա. - Տըղա՛, տուղա էրա Աստուծուց:

Ըսաց. - Ի՞նչ տուղա ինիմ:

- Ըսա՛, աս փատ ընըս օսկը:

Ինչ խա տըղը ըսելուն՝ փատ օսկը դարձավ:

Խովիվ ըսաց. - Որ սկուն ի, տըղա՛, ըսա՛ մանջ աս սարին մեկ քոշկ ու սարա շինվը, Մըսրա փաշի ախշըկ մեջը ըլնը, ինչ

Աստված ստեղծիր ը՝ մեջը ըլնը, իմ խովիվ խեր մեջը ըլնը, դռն, բան չըլնը:

Տըղեն խըտ ըսելուն տըսավ մեկ քոշկ ու սարա էն տեղ շինուկ, դռն, բան չըկա, խերն ալ կըշտըն չի: Իրիշկըց՝ օխչար գինացըն, մընակ ընկնալ խովիվ օխչարըն, գինաց: Էկան, էկան գեղի քամակ: Աղբիր մի կեր ան տեղ: Տըղեն գինաց, վըր աղբըրին նստավ, խատ աղբըրի քրին կը խաղա:

Ան օրն ալ խոճա Զուսեփի մեհվան էկած ի, հուր կընկա ըսաց. - Կընի՛ն, սափուր ա՛ռ, գինա՛, մեկ պաղ ջուր մը բի՛, խմի՛նք:

Կընըկ էլավ, զսափուր առից, գինաց, Գանճիկ տըղեն ընկնալ խովիվ, գինաց:

Գինաց, տըսավ մեկ տըղե մի վըր աղբըրին նստիր ի, կանչից. - Ա՛յ տըղա, իլի վի՛ր, իմ խուն չըգա՛, քի զարկի:

Տըղեն էլավ, կանգնավ:

Խուն զմեր ընցավ, գինաց դախ տըղեն, տըսավ, խուն դադրավ վըր երկու օտաց, խա տըղին կը խոսա, երկու սահաթ խա մեկ մեկու կը խոսան:

Կընըկ ալ էլավ, գուր աման էլից, դարձավ, կանչից. - Խա՛յ տըղա, դու վի՛ր տըղեն իս:

- Խովիվու տըղեն իմ:

- Վի՛ր խովիվու:

- Չիմ գիտի:

- Էրթանք մի տուն:

- Չէ՛, ես տ՛էրթամ մա օխչար:

Կընըկ էկավ տուն, խոճա Զուսեփ ըսաց. - Կընի՛ն, էս դու եռտուն տարվա կընըկ իս, իս չի տիսիր՝ դու խա մեկի գրուցիր, ասուր ըգի մեհվան էկած ի, իս քի ըսըցը՝ գինա՛, ջուր մի բի, խմի՛նք: Աս երկու սահաթ կա, մոր կու գա՛ս, դու խա վի՛ր խոսեր:

- Խա՛, մարդին չիմ խոսեր, իս մեկ աճեպ տիսա: Մեկ տըղա վըր աղբըրին էր, կըլներ խընգ տարեկան տըղա: Իս ասի՝ տըղա՛, գինա՛ դեն, խուն չի գա՛, քի զարկի: Իս տեսա՝ տըղեն կանգնավ, խուն գինաց, դադրավ վըր հուր օտքերուն, խա տըղըն խոսավ, իս ան թամաշան կինի, ան արով հանագանա:

- Դու չի գիտցա՞ր՝ վի՛ր տըղեն էր:

- Իս խարցընցի, ըսաց՝ խովիվու տըղեն իմ:

- Դի՛ւր գինաց:

- Ըսաց՝ տ'երթամ մա օխչար:

Օխչար չուր առից գեղի արտեր, անքան կանչըցըն, մարդ չըկեր խա օխչըրին: Էլան գացին, տըսան խոճա Դուսեփը օխչարն ի, խովիվ չըգա խըտ:

Տըղեն էկավ, անոր խարցըցըն. - Քու խեր հա՞լը ի:

- Մեկ քոչկ ու սարա շինավ, իմ խեր մնաց մեջ:

Խոճա Դուսեփ էլավ, զուր օխչար, զտըղեն առից, էկավ տուն:

Տըղեն թռավ ուր գիրկ: Իրար ճանչըցան, շատ ուրախացան:

Խովիվ հալը տեղ կը մնա, թըխ մնա:

Խընգ-վեց տարի ալ կընցըն, կըլը տըսվերկու տարեկան, ան մեկ օր մեր կերթա դրկեցի տուն՝ կրակը:

Կիրիշի՝ տուն կըլան, տըղեն կը խարցնի. - Ի՞նչ իղիր ի, վըրե՞ կըլաս, մարե՛:

- Ան տըղեն կը ճանչընա՞ս, ինչ խա քի կը խաղեր հերեկ:

- Խա՛:

- Մեռեր ի:

- Մարե՛, վըրե՞ մեռեր ի:

- Ջըմեն տի մեռնըք:

- Իմ խե՞րն ալ տի մեռնը:

- Խա՛, տի մեռնը:

- Իս ա՞լ տի մեռնըմ:

- Դու ալ տի մեռնըս:

- Մարե՛, սկուն տեղ կերթամ, օր թե չըմեռնըմ:

- Որդի՛, դուր էրթաս, տը մեռնըս:

Տըղեն թորկի-կերթա, ի՛նչըխ ինին, չըդադըրը:

Տըղեն օր կերթա, կըսա. - Օղորմա՛ծ Աստված, իմ խոր տըներ, սըներ, կորիճկներ, գերաններ օսկը, արծաթ դառնա:

Կիրիշին՝ եղիր ի օսկը, արծաթ:

Տըղեն թորկեց, գինաց:

Դուր գինաց, խարցընեց, կասին. - Ջըմեն կը մեռնըն:

Գինաց-գինաց, մե ծուվ ըռաստ էկավ: Կիրիշի՝ մեկ պառավ ծուվու պռուկ նստիր ի, շիրիփ մը առի, ծուվու ջուր դուս կը թափի: Մեկ յանեն կը թալի, մեկ յանեն կու գա մանջ ծուվուն էլմ:

Պառավ ըսաց. - Դա՛, կանանչ-կտրիճ տըղա, դա՞լը տ'երթաս:

-Տ'երթամ ան տեղ, ինչ չըն մեռնը:

Ըսաց. - Կա՛ց խըտ զը, չըս մեռնը:

Ասաց. - Ի՞նչըխ, էստեղ չը՞ն մեռնը:

- Կը խե՞ս աս ծուվ, աս շիրիփ թալիմ, թալիմ, չուր ցամքե, իսան գա՛, շինը գեղ, գութան մեջ բանը, սել բանը, քաղաք շնըն, նուր իս տը մեռնըմ:

- Դու պըտի մեռնը՞ս:

Ըսաց. - Խա՛, պըտի մեռնըմ:

- Օր մեռնըլ կա՛, չըմ կենա դաս:

Չըդադրավ, էլավ, գինաց: Գինաց, գինաց, ի՞նչ կիրիշկի՝ մեկ ծառ, ծառ էնքան բանծր ի, էրեգակ ծառի կես տեղն ի, կիրիշկի, խավքու՛մ ծեն կա՛ գա՛:

Խավք կը կանչը. - Է՛, կանա՛նչ-կտրիճ տըղա, դա՞ւր կերթաս:

- Կը յամ ան տեղ, ինչ չըն մեռնը, մա քի ի՞նչըխ՝ մեռնիլ չըկա՞:

- Կը խե՞ս աս բանծր ծառ:

Ըսաց. - Խա՛:

- Իս անքան տը ծռտիմ, էլնը խատ իմ բուսիմ, նուր իս ընկնիմ, մեռնըմ:

- Չըմ դադրի աս տեղ, - ըսաց, իթուղ գինաց:

Գնաց, շատ ու քիչ Աստված գիտի, մեկ դաշտ ըռաստ էկավ, օ քան էրեվանա դաշտ կա, մեկ չայիր, մեջը մեկ ծի կա, ծին ըսաց. - Է՛, կանա՛նչ-կտրիճ տըղա, դա՛ւր դա՞ւր կերթաս:

- Կերթամ ան տեղ, ինչ մեռնիլ չըկա՛, ի՞նչըխ, աս տեղ մեռնիլ չըկա՞:

- Կը խե՞ս աս չայիր, անքան տ՛արածամ, օր չուրանա, չայիր դառնա չոր, քամին առնը, տանը, թոզ մնա, նուր իս տը մեռնըմ:

Ըսաց. - Չէ՞, դու տը մեռնը՞ս:

Ըսաց. - Խա՛, անմեռնել չըկա՛, տը մեռնըք:

Չըդադրավ ան տեղն ալ, գինաց:

Գինաց, գինաց, նեղացավ, ըսաց. - Քիչ մը նստիմ զդա, խանգիմ, էրթամ:

Ագախ գինաց, տեսավ կա՛ մեկ պաղչի՛մ մեջ ի, կիրիշկի՝ մեկ խավվուր մարդըմ ջուր կենը:

- Հա՛յ, տըղա՛, - ըսաց, - ա՛ռ ան բախը, ջուր կապե՛ աս յան:

Տըղեն բախ առըց, ջուր կապըց, տըսավ ան խալվուր թաժա ալկտիր կը կտրի:

- Ամի՛, ինչո՞ւ ալկտիր կը կտրիս, ավսուս ի:

- Է՛, որդի՛, ան յուկ չի, աս կը կտրիմ, տաս տարեկան տըղեն կը մեռնը, աս կտրիմ, տըսնըխընգ տարեկան տըղեն կը մեռնը:

- Ամի՛, մենք ա՞լ տը մեռնինք:

Կա՛սի. - Խա՛, տը մեռնինք:

- Օր մենք տը մեռնըք, իս տ'երթամ իմ խոր, մոր մոտ մեռնըմ:

Խալվուր ծեռ իտու, առավ իրեք խնծաւր, էտու:

- Քի պետք կիւ գա՛, - ըսաց:

Տըղան աչքեր իբաց, հանդ ինչ նստի, բան չըգա՛:

Հիտ դարձավ: Դարձավ էկավ, տըսավ ծիմ:

Ձին անքան չայիրը կիրիր, գետըն ընկիր, կը խատնը, ըսաց. - Է՛, կանա՛նչ-կտրի՞ծ տըղա, դիւ էկար, բան մը չըկա՞ մա քի, տաս ըզի, ուտիմ:

Խնծաւր մը էտու ծիուն, ծին գխնծաւր կիրավ, էղավ էրկու տարվընիկ ճվան:

Էթուղ, գինաց:

Էկավ, խասավ խավքուն, խավք ընկեր վըր բուենիմ՝ յուր ծըրտի վրա, կը խատնը:

- Է՛, կանա՛նչ-կտրի՞ծ տըղա, - ըսաց, - դիւ էկար, բան մը չըկա՞ խա քի, տաս ըզի, ուտիմ:

Էխան խնծաւր մը լե, էտու անու:

Խավք խնծաւր կերավ, էղավ թագա Ֆարիս, թռավ, գինաց:

Տըղեն իթուղ, գինաց, խասավ պառվուն, կը տըսնի, օր ալ ծուվ չըկա, մեկ փշուր մնացիր ի, պառավ օտ դրիր ի մանջ, ընկեր ի ան տեղ, կը մեռնը:

Ըսաց. - Է՛, կանա՛նչ-կտրի՞ծ տըղա՛, դիւ էկար:

Ըսաց. - Խա՛, իս էկա:

- Բան մը չունի՞ս, տաս ըզիկ, իս ուտիմ, մեռնըմ:

- Վալա՛, մեկ խնծաւր ունիմ:

Խնծաւր էտու պառվուն, ինչ պառավ գխնծաւր կերավ, էղավ տըսնըջուրս տարեկան:

Պառավ գինաց ուր հալի, ան էկավ հաւր տուն:

Տըղեն ի կերթա, կիրիշկի, տուն չըկա, վիր կը խարցնի, տան սալըղ չըտան:

Ան էղավ խաւսք, ան էղավ խաւսք, մեկ խալվուր մարդ մը կար մանջ ան քաղքին, ըսաց. - Ադ ի՞նչ էղիր ի:

Ըսին. - Ճա՛նըմ, մեկ տըղե՛մ էկեր ի, խոճա Զաւսեփի տուն կը խարցնի, կա՛սի՝ անուր տուն առիք, սուն արծաթ, օսկի ի:

Ըսաց. - Զե՛, իմ պապեն կըսա՝ կար մե քաղքի մեջ մեկ մարդ, տունն արծաթ, օսկը էր:

Տըղեն շատ փընտըրտեց, բանըմ չըխասկըցավ, ըսաց. - Գիրիզմանքնիր ըզի նշան տվեք:

Գնաց, գիրիզմանքիր տըսավ, գխոր խաչքար ծանչըցավ, գիրկ իբի բաւլուր, խամբաւրից:

Մարավ, էկավ վըր սըրտին. ինքն ալ տեղզտեղ մեռավ, գինաց դրախտ:

